

Protocol Leesproblemen en Dyslexie

Inleiding

Wat is dyslexie?

Officieel wordt dyslexie in Nederland aangeduid als 'een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau'.

Het [Protocol Leesproblemen en Dyslexie](#) geeft adviezen over hoe een school kinderen met leesproblemen kan begeleiden en ondersteunen.

In dit protocol beschrijven we hoe Kindcentrum Werelds signaleert, begeleidt en ondersteunt.

Groep 1 en 2, de onderbouw

Wanneer een leerling wordt aangemeld, hebben de ouders een intakegesprek met de stamgroepleider. Tijdens dit gesprek worden vragen gesteld over de ontwikkeling van de leerling. De school gebruikt hiervoor het eerste observatiemoment van ons ontwikkelingsvolgsysteem Bosos. Eén van de vragen is of er dyslexie in de familie voorkomt. Dyslexie is op dit moment nog niet vast te stellen. We weten echter dat erfelijkheid een rol speelt in het later herkennen van dyslexie. Dit geeft ons aanleiding tot het alert zijn op een aantal risicosignalen;

- Moeite met het onthouden van de namen van de kleuren
- Moeite met het in de juiste volgorde opnoemen van de dagen van de week of moeite met tijdsbegrippen
- Moeite met meezingen
- Moeite met rijmen, hakken en plakken en het besef van functies van letters en woorden
- Een algemeen zwak taalniveau (woordenschat, zinsbouw en taalbegrip)

Niet alle kinderen met genoemde signalen ontwikkelen dyslexie.

Het herkennen van deze signalen is wel belangrijk voor het tijdig hulpverlening.

Tijdens observaties wordt duidelijk waar een kind in opvalt. Door het ontwikkelingsvolgsysteem Bosos te gebruiken, komen te nemen acties naar voren. In leerjaar 2 wordt, indien nodig, een hulpplan opgesteld.

Bij de overgang naar leerjaar 3 is er een uitgebreide overdracht tussen de stamgroepleiders. De stamgroepleider van leerjaar 3 heeft inzicht in Bosos en kan direct met intensieve instructies beginnen waar nodig.

Leerjaar 3 en 4

In leerjaar 3 en 4 start het aanvankelijk lezen pas echt structureel.

We volgen het stappenplan uit het [protocol Leesproblemen en Dyslexie](#). Volgens dit stappenplan zijn er 4 meetmomenten per jaar. Dit zijn de herfst-, winter-, voorjaar- en zomersignaleringen van onze leesmethode Veilig Leren Lezen (VLL). In de herfstsignalering voor leerjaar 3 wordt gekeken naar letterkennis, vlot en foutloos lezen van korte woordjes en een korte tekst. De twee meetmomenten winter- en zomersignalering worden gebruikt als officiële meetmomenten. De herfst- en voorjaarssignalering zijn tussentijdse momenten om te bepalen of een kind zich naar verwachting ontwikkelt. Hiermee is het mogelijk om tijdig bij te sturen.

Daarnaast nemen we in februari en juni CITO toetsen af voor lezen en spelling.

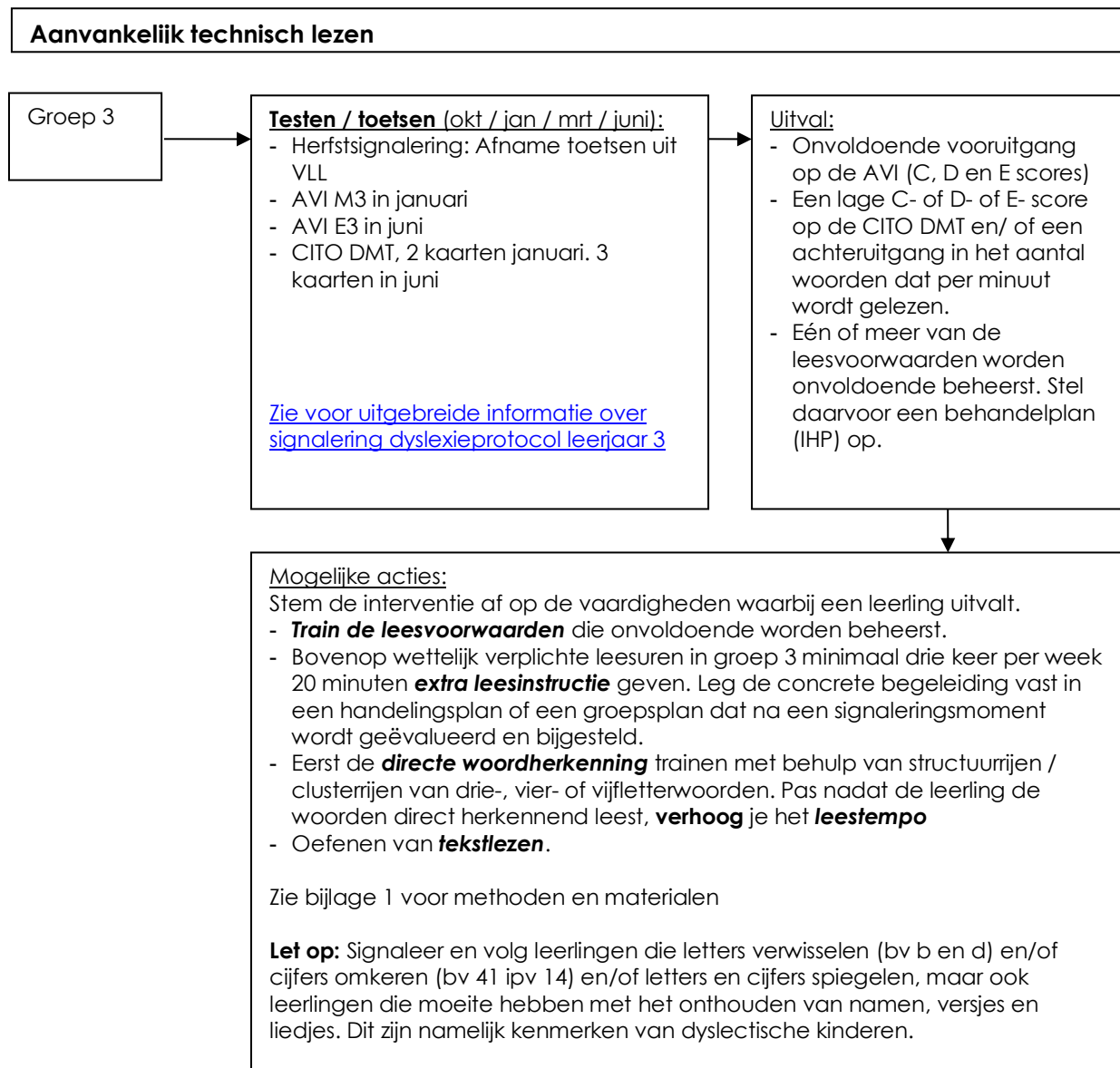
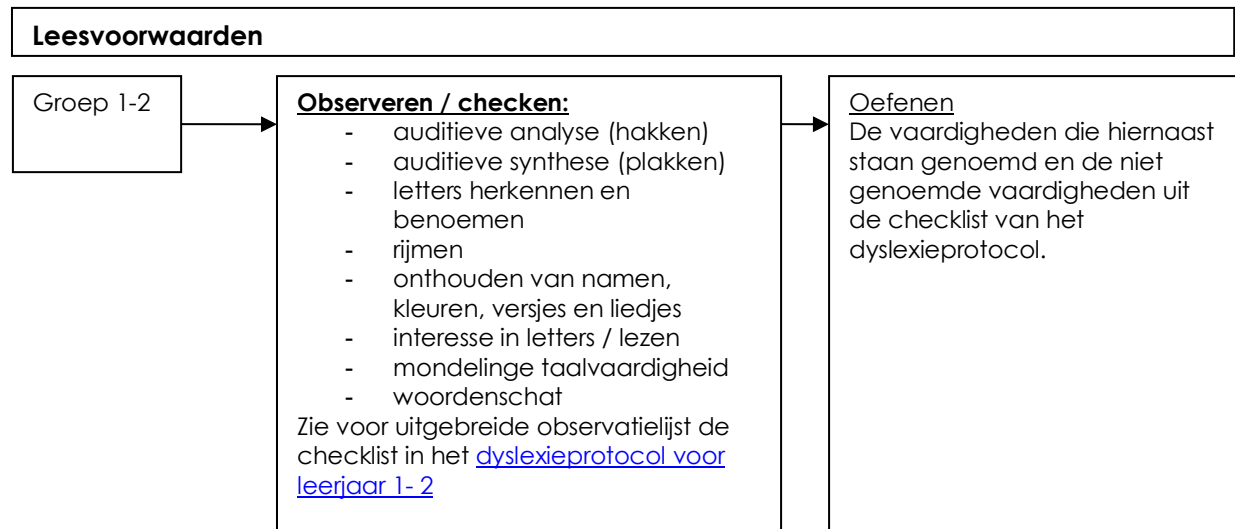
De DMT is een toets van CITO waarbij het lezen van losse woorden wordt getoetst.

De AVI is eveneens een toets van CITO waarbij een tekst wordt gelezen.

Tussen deze signaleringsmomenten vinden interventies plaats.

In eerste instantie komen zwakke lezers in de intensieve instructiegroep terecht. Zij krijgen meer instructie en verwerking. Wanneer dit ook niet het gewenste effect heeft, wordt de extra hulp in hulpplannen beschreven. In deze hulpplannen (IHP) wordt beschreven welk hulp wordt geboden, hoe vaak en hoe lang.

Stroomdiagram Lezen

Voortaezet technisch lezen

Groep 4

Leesontwikkeling van leerlingen volgen (zie testen en toetsen hieronder). Bij uitval extra leesinstructie geven op het leesgebied waarbij de leerling zich onvoldoende ontwikkelt.

Testen / toetsen (okt / jan / mrt / jun):

- AVI
- CITO DMT kaart 1, 2 en 3
- Bij kinderen die in groep 3 één of meerdere leesvoorwaarden onvoldoende beheersten, deze nogmaals afnemen.

[Zie voor uitgebreide informatie over signalering dyslexieprotocol leerjaar 4](#)

Uitval:

- Onvoldoende vooruitgang op de AVI (C, D en E scores)
- Een lage C- of D- of E- score op de CITO DMT en/of een achteruitgang in het aantal woorden die per minuut worden gelezen.
- Eén of meer van de leesvoorwaarden worden onvoldoende beheerst. Stel daarvoor een behandelplan (IHP) op.

Mogelijke acties:

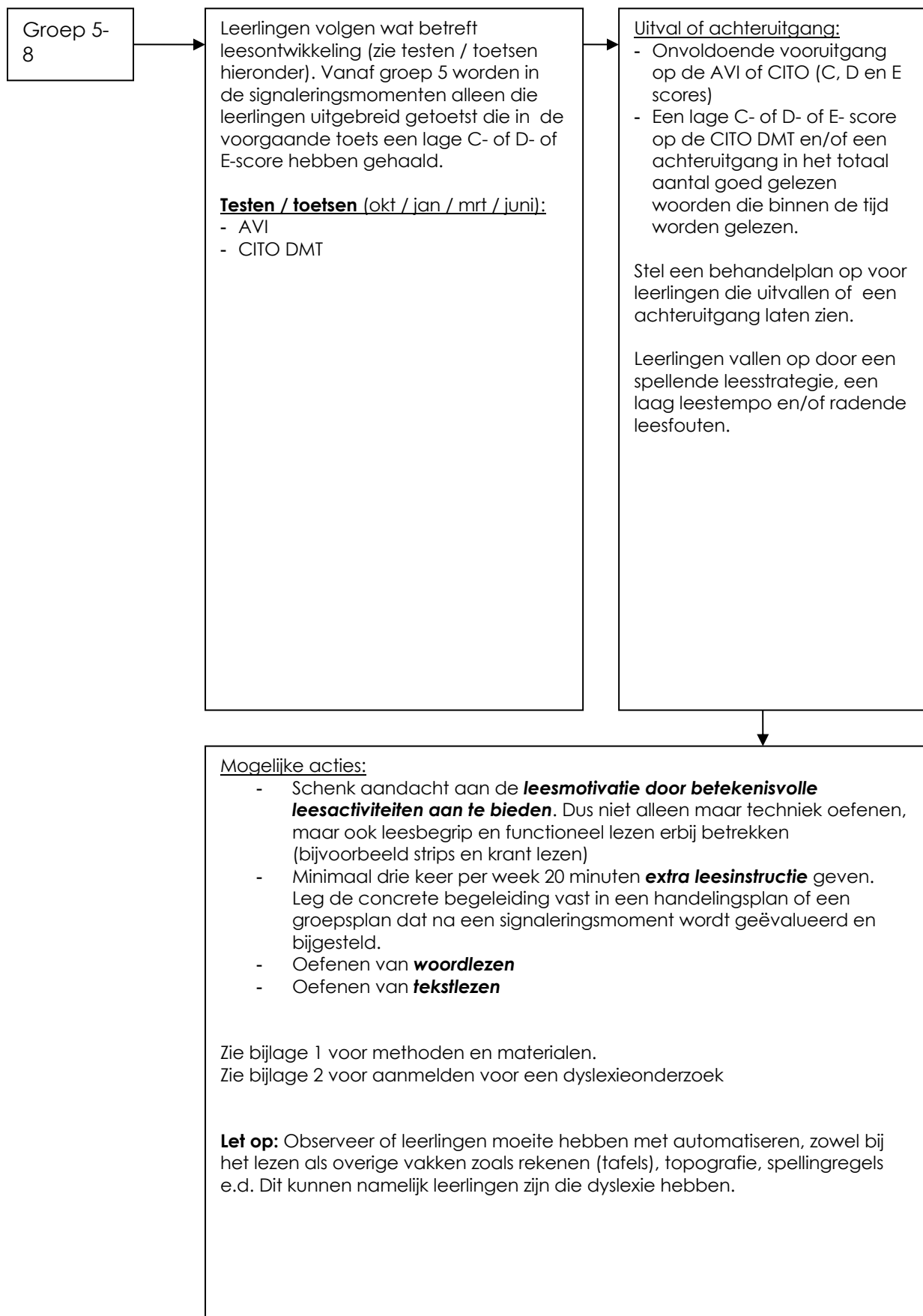
Stem de interventie af op de soort lezer (**speller of rader**).

- Schenk aandacht aan de **leesmotivatie**. Dus niet alleen maar techniek oefenen, maar ook leesbegrip en functioneel lezen erbij betrekken (bijvoorbeeld m.b.v. mini informatie boekjes).
- Bovenop wettelijk verplichte leesuren in groep 4 minimaal drie keer per week 20 minuten **extra leesinstructie** geven. Leg de concrete begeleiding vast in een handelingsplan of een groepsplan dat na een signaleringsmoment wordt geëvalueerd en bijgesteld.
- Eerst de **directe woordherkenning** trainen met behulp van structuurrijen / clusterrijen van drie-, vier- of vijfletterwoorden. Pas nadat de leerling de woorden direct herkenkend leest, **verhoog** je het **leestempo**
- Oefenen van **tekstlezen**.

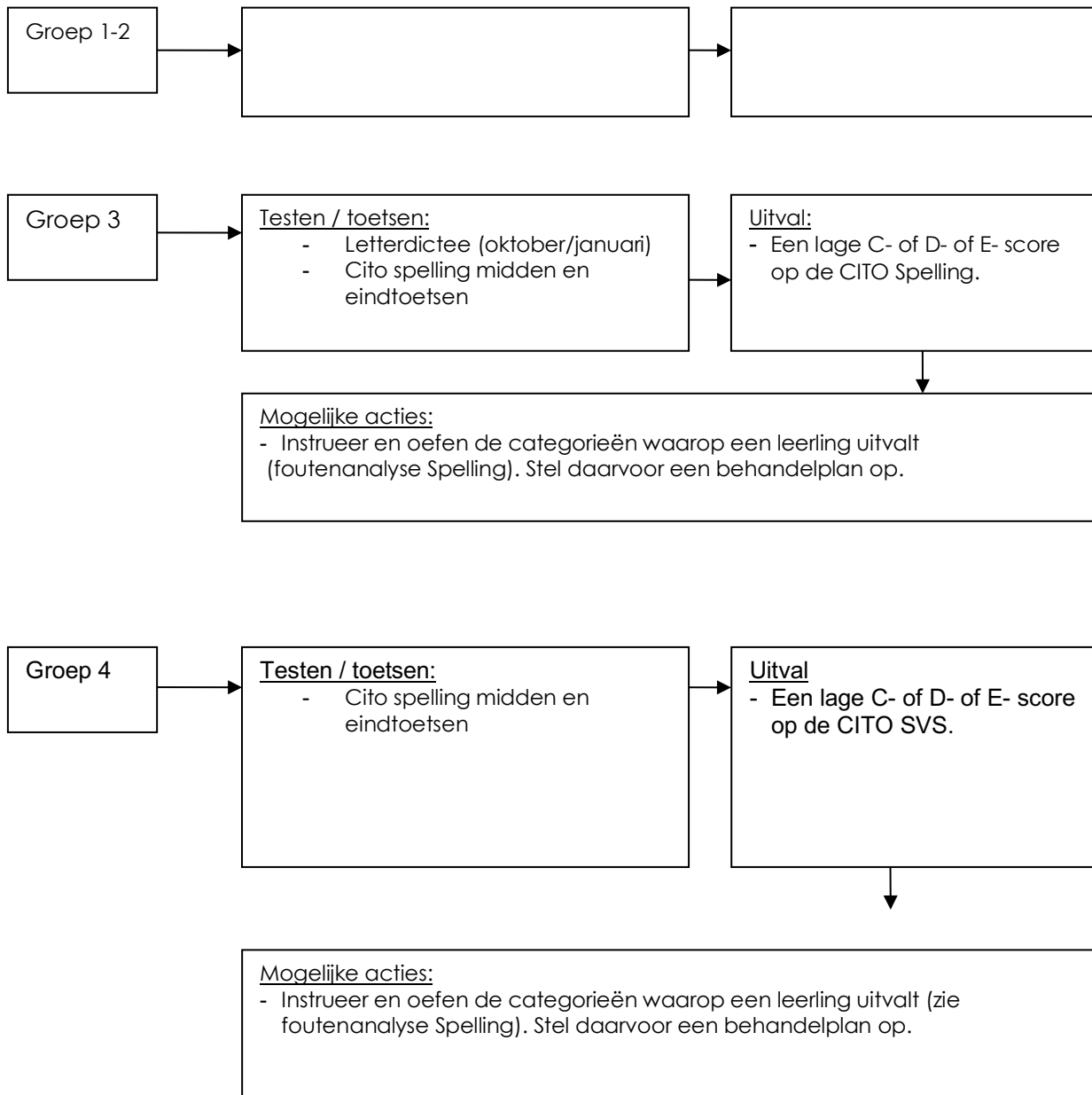
Zie bijlage 1 voor methoden en materialen

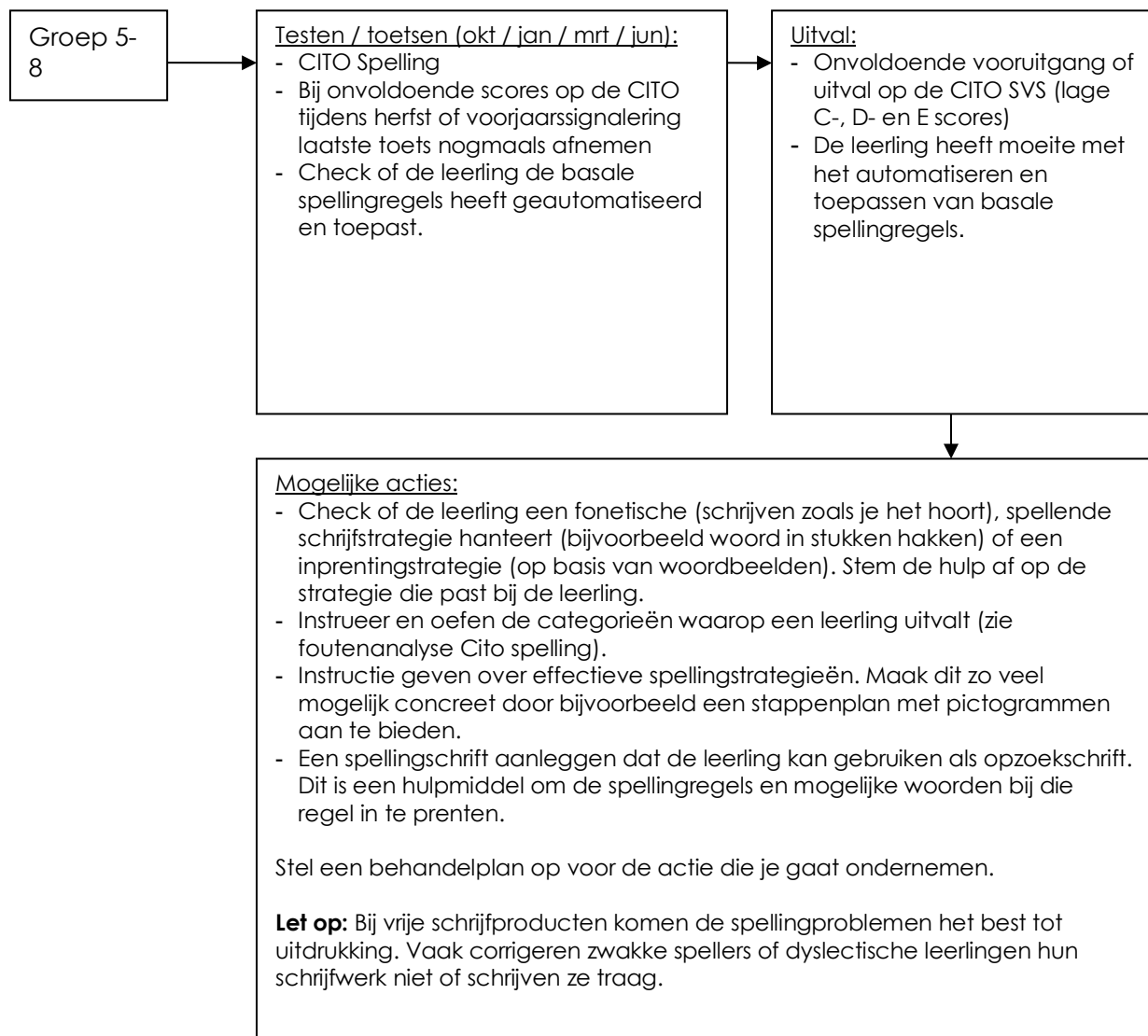
Zie bijlage 2 voor het aanmelden van een dyslexieonderzoek. Wanneer er drie maal achtereenvolgend (januari, juni en januari) E-scores zijn en er is gewerkt met intensieve begeleiding kan er een aanvraag gedaan worden.

Let op: Signaleer en volg leerlingen die letters verwisselen (bv b en d) en/of cijfers omkeren (bv 41 ipv 14) en/of letters en cijfers spiegelen en moeite hebben met het onthouden van de tafels, maar ook leerlingen die moeite hebben met het onthouden van namen, versjes en liedjes. Dit zijn namelijk kenmerken van dyslectische kinderen.

Stroomdiagram spelling

Bijlage 1

Mogelijke (remediërende) methoden en materialen voor technisch lezen

Wij gebruiken de leesmethode van Veilig Leren Lezen voor groep 3 en Leeslijn voor groep 4 en 5. Naast de methode zijn een aantal aanvullende materialen te gebruiken;

- De vliegboekjes
- Klik klak boekjes
- Connect-lezen
- Visueel verzwaarde teksten voor radende lezers
- Visueel verzwaarde teksten voor spellers
- Teksten van nieuwsbegrip (begrijpend lezen)

Mogelijke (remediërende) methoden en materialen voor spelling

In leerjaar 3 gebruiken wij de spellingsmethode Veilig Leren Lezen, omdat deze aansluit op onze leesmethode.

In leerjaar 4 tot en met 8 gebruiken wij de methode Spelling in Beeld.

Naast de werkbladen die na een controledictee door software van Spelling in Beeld op de fouten van een leerling specifiek zijn gemaakt, kunnen we een aantal aanvullende materialen gebruiken;

- Bloon
- Zelfstandig Spelllen
- Spelling in de Lift

Bijlage 2

Dyslexieonderzoek ja of nee?

Vergoeding via de gemeente

Sinds 1 januari 2015 wordt diagnostiek en behandeling van ernstige, enkelvoudige dyslexie vergoed door de gemeente. Het woord 'enkelvoudig' wil zeggen dat er géén sprake mag zijn van bijkomende stoornissen zoals bijvoorbeeld AD(H)D (tenzij er succesvol behandeld wordt).

Ouders kunnen aanspraak maken op de vergoeding:

- als hun kind tussen de 7 en 13 jaar is
- als er een leerling-dossier is opgebouwd waaruit blijkt dat er in het onderwijs een traject is geweest van extra hulp bij het leren lezen en spellen
- als de school vermoedt dat er sprake is van ernstige, enkelvoudige dyslexie omdat het kind geringe vooruitgang vertoont na intensieve begeleiding

Bij 3 recente en achtereenvolgende meetmomenten (CITO's in de maanden januari en juni zijn hiervoor geldig) moet de achterstand als volgt zijn;

-De leerling behoort bij de 10% zwaksten (bv. E score) vergeleken bij de normgroep voor LEZEN (woordniveau, het lezen van een tekst kan op voldoende niveau gelezen zijn)

Of

– De leerling behoort bij de 16% zwaksten voor LEZEN (woordniveau) en bij de 10% zwaksten (bv. E-score) voor SPELLEN.

Om te voorkomen dat alle kinderen met leesproblemen worden aangemeld voor een dyslexie-onderzoek heeft de school de functie van poortwachter. De basisschool stelt een [leerlingdossier](#) samen om het vermoeden van ernstige dyslexie bij een leerling te onderbouwen. Dit dossier bevat een overzicht van E scores op lees- en spellingtoetsen en een beschrijving van de geboden hulp op school. Kinderen bij wie intensieve begeleiding op school onvoldoende helpt, hebben een verwijzing naar de zorg nodig. Dan wordt een dossier aangeboden aan Zien in de klas, die beoordelen of een leerling in aanmerking komt voor vergoed dyslexie-onderzoek.

Als ouder meldt u uw kind aan bij een dyslexiebehandelaar die nogmaals beoordeelt of in het leerlingdossier het vermoeden van ernstige dyslexie door de school voldoende is onderbouwd om tot onderzoek over te gaan. Toont het diagnostisch onderzoek aan dat er bij nader inzien geen sprake is van ernstige dyslexie, dan worden de kosten van het onderzoek toch vergoed.

Stapsgewijs:

Wat moet er gebeuren om in aanmerking voor een vergoeding van een dyslexieonderzoek te komen?

- School heeft het vermoeden EED

- Ouders gaan akkoord met een aanvraag EED. Ouders nemen contact op met een door de gemeente/regio gecontracteerde dyslexiezorgaanbieder. Ouders en school leveren het dossier.
- Dyslexiezorgaanbieder checkt of het dossier, opgesteld door de school, compleet is en bepaalt de behandelingsontvankelijkheid aan de hand van de checklist Leerlingdossier Dyslexie.
- Indien de dyslexiezorgaanbieder de behandelingsontvankelijkheid voor diagnose en/of behandeling EED vaststelt, dienen ouders de aanvraag EED in bij de gemeente voor de formele beschikking voor diagnostisch onderzoek en behandeling EED.
- Bij de aanvraag voor diagnostisch onderzoek en behandeling dient de door de dyslexiezorgaanbieder gehanteerde checklist en het ingevulde aanmeldformulier te worden meegeleverd, waarop de gemeente de beschikking inhoudelijk op kan baseren.
- Op basis van het advies over de behandelingsontvankelijkheid van de dyslexiezorgaanbieder geeft de gemeente een formele beschikking af. Deze beschikking wordt voor zowel de diagnose evenals de benodigde behandeling afgegeven.
- Dyslexiezorgaanbieder stelt een diagnose
- Bij diagnose EED, wordt gestart met de behandeling bij een door de ouders gekozen behandelaar.
- Als de hulpverlener de gegevens bekijkt en besluit dat er geen sprake kan zijn van een enkelvoudige dyslexie (bijv. een te laag IQ (te veel uitval op andere gebieden)) of een bijkomend probleem (bijv. een gedragsstoornis), dan volgt geen vergoede behandeling. Uw kind behoudt op school uiteraard de ondersteuning zoals wij die kunnen bieden.
- Als dyslexie wordt geconstateerd, wordt in een onderzoeksverslag een dyslexieverklaring opgenomen. Deze verklaring geeft ook aan welke vormen van ondersteuning voor dit kind van toepassing zijn. Deze verklaring is levenslang geldig. Ook in het voortgezet onderwijs zijn er diverse vormen van dispensaties en compensaties mogelijk.

Met het onderzoeksverslag gaan ouders, school en de behandelaar in overleg waarbij een begeleidingsplan voor het kind wordt vastgesteld. Dit plan wordt minimaal 1 keer per jaar geëvalueerd.

Wanneer de onderzochte leerling ernstige enkelvoudige dyslexie heeft, dan komt hij (naast de extra begeleiding op school die hij nu al krijgt) in aanmerking voor de begeleiding door een dyslexiebehandelaar (individueel 1x per week op school of op locatie) en moet er thuis veelvuldig geoefend worden met het materiaal van de behandelaar.

De gemeente vergoedt 40 tot 60 behandelsessies.

Ook wanneer dyslexie niet vast te stellen is, maar de indicatie zeker aanwezig is, wordt dit plan ingezet (dan zonder behandelaar).

Een leerling met een dyslexieverklaring kan in de klas werken met een i-pad. Het gebruik gaat in overleg met de leerkracht. Ouders worden geadviseerd om een i-pad aan te schaffen omdat deze ook mee naar huis gaat zodat er daar ook geoefend kan worden.

Er worden nu geen IHP's (hulpplannen) meer opgesteld. De extra ondersteuning is uitgebreid in het begeleidingsplan (bijlage 3) verwoord. Er kan volstaan worden met een aparte vermelding in de groepsplannen.

Geen vergoeding door de gemeente

De criteria voor het vergoede onderzoek zijn streng. Sommige leerlingen voldoen niet aan deze criteria, waarbij het vaststellen van dyslexie in het geding komt. Het kan voorkomen dat een kind wisselende resultaten boekt en niet driemaal achtereen een E-score haalt. Een hoog IQ zou kunnen leiden tot compenseren waardoor dit gebeurt.

Ouders kunnen besluiten om zelf een onderzoek aan te vragen. Via de huisarts kan een verwijzing gekregen worden wanneer er zorgen zijn over de ontwikkeling van een kind. Sommige zorgverzekeraars hebben in de aanvullende verzekeringen mogelijkheden voor dyslexieonderzoek opgenomen. Het loont de moeite hier naar te vragen.

Bijlage 3 Na de behandeling

Ook na de behandelingen heeft een leerling met dyslexie nog extra hulp nodig. De dyslexie is niet verdwenen en er zal nog veel geoefend moeten worden. Thuis en op school.

Voor iedere leerling is de behoefte aan instructie, oefenen en hulpmiddelen anders. Met de leerling wordt met de dyslexiecoach op school besproken wat hij/zij nodig heeft en fijn vindt.

Bij Kindcentrum Werelds ziet dit er als volgt uit:

De instructie:

Naast de basisinstructie krijgt de leerling, verlengde instructie in een kleine groep. Deze instructie is gericht op hiaten en extra inoefenen. Dit geldt voor spelling (t/m groep 8) en lezen (t/m groep 5)

Oefenen:

Hardop lezen blijft van groot belang en wordt meerdere malen per week gedaan met een onderwijsassistent, stagiaire of ouder.

De leerling oefent met Bloon om een goed woordbeeld te ontwikkelen.

Afspraken:

De leerling krijgt geen onverwachte leesbeurten in de klas.

De leerling mag op een iPad werken, om minder te hoeven schrijven.

Oefeningen die veel schrijf-/typewerk vragen worden regelmatig mondeling gedaan met de leerkracht.

De hoeveelheid huiswerk wordt aangepast aan de behoefte van de leerling.

Toetsen mogen vergroot worden (en evt op geel papier).

Toetsen worden afgenomen zonder tijdsdruk.

Mogelijke hulpmiddelen:

Tafelkaart

Rekenmachine

Spellingafsprakenboekje

Speciale voorleessoftware (aangeschaft door ouders)

Speciale afspraken CITO toetsen:

Naast bovenstaande afspraken over toetsen gelden voor de CITO toetsen nog een aantal andere afspraken.

De toets van rekenen mag voorgelezen worden als een leerling dat fijn vindt.

De toets van begrijpend lezen niet, omdat je dan niet meer toetst wat je wil weten.

Als het technisch leesniveau van een leerling veel afwijkt van zijn leerjaar, kan de leerkracht (in overleg met de intern begeleider) ervoor kiezen om een toets van een ander leerjaar af te nemen. Ook kan ervoor gekozen worden om de toets in kleine stukken te verdelen zodat de leerling zich goed kan concentreren op de toets.

De toets van spelling kan digitaal afgenomen worden.

Bijlage 4

Begeleidingsplan voor een leerling met dyslexie

Naam;

Geboortedatum;

Diagnose dyslexie gesteld op;

Diagnose dyslexie gesteld door;

X : van toepassing

- : nog niet van toepassing

	datum
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	

Accepteren

		1	2	3	4	5	6	7	8
1	De leerling weet dat hij/zij dyslexie heeft en dat de school daarmee rekening wil houden.								
2	Aan de klasgenoten wordt duidelijk gemaakt dat extra hulp/hulpmiddelen noodzakelijk zijn (geen voorrecht).								
3	Dyslexiemaatregelen worden in de klas bespreekbaar gemaakt door bv een filmpje met de leerlingen te bekijken (bv een uitzending van Klokhuis)								
4	De leerkracht blijft achter de leerling staan, ondanks tegenvallende prestaties op school. Hij/Zij heeft die steun echt nodig								
5	Vermeld in de groepsmap (tab –leerlingen met specifieke onderwijsbehoeftes-) dat deze leerling dyslexie heeft zodat een invaller snel op de hoogte is.								

Begeleiden

		1	2	3	4	5	6	7	8
1	De leerling zit op een goede plaats (op een rustige plaats, vlak bij de leerkracht)								

2	In de klas kan hulp aangeboden worden door het aanstellen van een maatje.								
3	In de klas zijn momenten van extra instructie								
4	Geef tijd om te reageren op klassikale vragen.								
5	Praat duidelijk en schrijf duidelijk op het (digi)bord. Veeg het bord niet te snel leeg.								
6	Vraag niet alleen om schriftelijke verwerkingen. Mondeling kan het kind beter laten zien waartoe hij /zij in staat is.								

Compenseren (verminderen)

	vakoverstijgend	1	2	3	4	5	6	7	8
1	De leerling krijgt grotere teksten aangeboden								
2	Hulpmiddelen die de zelfredzaamheid vergroten worden toegestaan;								
2a	laptop								
2b	ipad								
2c	zakrekenmachine								
3	de leerlingen met een dyslexieverklaring mogen gebruik maken van software waarbij teksten worden voorgelezen								
4	De leerling beschikt over geheugensteuntjes (bv onthoudkaartjes met moeilijke letters/tafelkaart).								
5	De hulp van ouders wordt ingeschakeld voor huiswerkbegeleiding.								
6	De citotoetsen worden digitaal beschikbaar gesteld								
7	Bij de toets Begrijpend lezen wordt de tekst voorgelezen (eventueel door software)								
	lezen								
1	De leerling maakt gebruik van een leesvenster, lat of afdekkaartje. Zelfs gebruik van vinger mag als hulpmiddel.								
2	Aanbod van de aparte leeskast met boeken voor moeilijke lezers								
3	De leerling leest niet klassikaal hardop tenzij voorbereid.								
4	De leerling krijgt langere leestijd.								
5	De leerling mag een boekbespreking vervangen door een film of videobespreking								
6	Teksten van Nieuwsbegrip worden voorgelezen (ook bij Nieuwsbegrip XL)								
7	Leerlingen mogen naar gesproken boeken luisteren.								
8	Stimuleer het lezen door op zoek te gaan naar onderwerpen waar de leerling zich voor interesseert.								
9	Blijf leesinstructies geven. Beter elke dag 10 minuten dan één maal per week 45 minuten.								
10	Koppel lezen en schrijven zoveel mogelijk aan elkaar. Dit stimuleert de verbanden in het geheugen.								
	Schrijven/spellen								

1	Schrijven beperken tot woorden die meest noodzakelijk zijn								
2	De leerling krijgt extra tijd bij toetsen en dictees								
3	De leerling bereidt het dictee thuis voor.								
4	De leerling moet niet aan het bord komen voor spellingsoefeningen (tenzij hij/zij dat zelf wil)								
5	Bij een schrijfo opdracht leggen we enkel de nadruk op de inhoud (niet op spelling/zinsbouw)								
6	Op de toets en op het rapport wordt vermeld dat een toets gemaakt wordt onder bepaalde maatregelen.								
7	Bepaalde toetsen worden mondeling afgelegd (bv topo)								
8	Er worden geen punten afgetrokken voor spelling.								
9	Bij cito-toetsen spelling in leerjaar 4 en 5 wordt na het Start-dictee standaard Vervolg 1 afgenomen (dictee ipv meerkeuzevragen) tot het moment dat de toetsen vervangen zijn door de 3.0-toetsen (uiterlijk in 2019).								

Dispenseren (beperken in leerstof)

		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Boekbesprekingen beperken of op een andere manier laten presenteren.								
2	Niet nodeloos vermoeien met overschrijven								
3	Stel aangepaste eisen aan het handschrift (deze moet leesbaar zijn). Overweeg het gebruik van blokletters.								

S	Stel jezelf realistische doelen
M	Maak gebruik van strategieën om te leren
A	Accepteer je belemmering
R	Regel hulp om te bereiken wat je wilt
T	Toon eigen initiatieven en je betrokkenheid
E	Even een dip? Geef niet op!
R	Raak je talenten en krachten aan

Feedback

Datum; Leerkracht;	
Datum; Leerkracht;	Afspraken;
Datum; Leerkracht;	Afspraken;
Datum; Leerkracht;	Afspraken;
Datum; Leerkracht;	Afspraken;

Datum; Leerkracht;	Afspraken;
Datum; Leerkracht;	Afspraken;
Datum; Leerkracht;	Afspraken;

